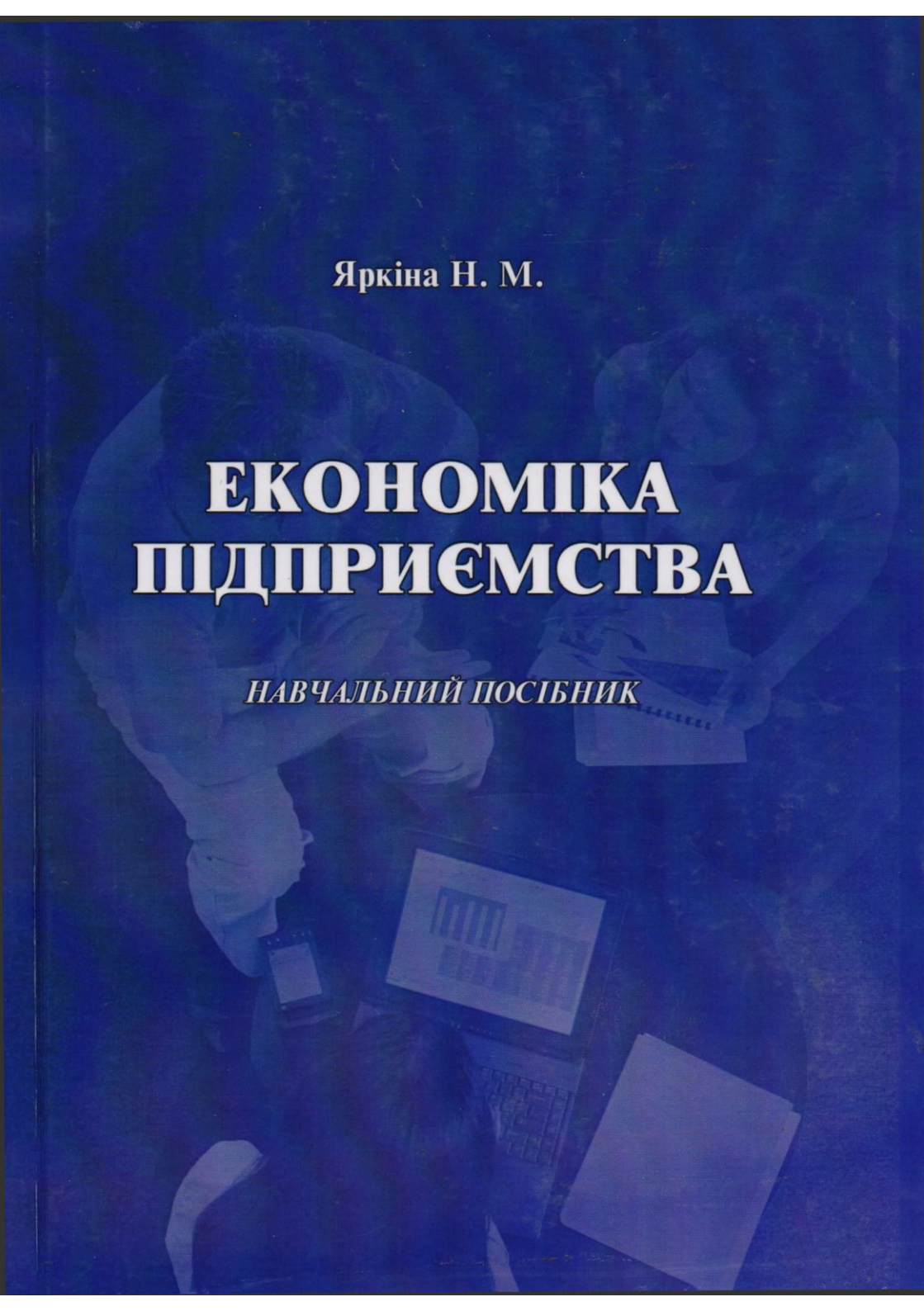

Яркіна Н. М.

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

КЕРЧЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МОРСЬКИЙ
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

РЕКОМЕНДОВАНО Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів

**Видавництво Ліра-К
Київ-2013**

УДК 658
ББК 65.291
Я 74

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту і країни як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра галузі знань «Економіка і підприємництво» (Лист № 1/11 - 6155 від 03.05.12)

Рецензенти: В. А. Подсолонко, академік АЕН України, професор, д.е. н., декан факультету управління, зав. кафедрою менеджменту і маркетингу Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського
С. П. Наливайченко, академік АЕН України, професор, д.е.н., зав. кафедрою економіки підприємства Кримського економічного інституту Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана

Яркіна Н. М.

Я 74 Економіка підприємства: навчальний посібник / Н. М. Яркіна. К. : Видавництво Ліра-К. 2013. — с. 497
ISBN 78-966-2609-44-8

Економіка підприємства, як наука, що визначає основи, принципи та механізми ведення господарської діяльності, є невід'ємним елементом комплексу навчальних дисциплін з підготовки економістів.

У навчальному посібнику розкрито сучасні теорії підприємств і їх різновиди як суб'єктів господарювання. Підприємство розглянуте як складна виробнича і соціально-економічна система у взаємодії і взаємозв'язку всіх його елементів і процесів. Докладно розглянуті складники ресурсного забезпечення функціонування підприємств - персонал, інтелектуальний, основний та оборотний капітал. Розкрито зміст інвестиційної, інноваційної та операційної діяльності підприємства. Докладно висвітлено суть і особливості управління підприємством, планування його господарської діяльності, товарної та цінової політики. Особливу увагу приділено втратам та фінансово-економічним результатам діяльності підприємств, а також їх ефективності і забезпеченню конкурентоспроможності. Визначено сучасні моделі розвитку підприємств, суть і особливості їх трансформації і реструктуризації, а також антикризової діяльності. Докладно розглянутий зміст економічної безпеки підприємства і особливості управління його підприємницькими ризиками. Безперечною перевагою підручника є органічне поєднання системного та процесного підходів до вивчення економіки підприємств, а також наявність практичних завдань, розв'язання яких сприяє не тільки закріпленню теоретичних знань, а й формуванню практичних навичок обґрунтування господарських рішень.

Навчальний посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра галузі знань «Економіка і підприємництво», і викладачів, а також практикуючих економістів та всіх, хто зацікавлений у набутті знань з питань економіки підприємства.

УДК 658
ББК 65.291

ISBN 78-966-2609-44-8

Н. М. Яркіна, 2012
Видавництво Ліра-К, 2012

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Зміст дисципліни та темами.....	9
1. Теорії підприємств і основи підприємництва.....	9
1.1 Організаційні основи діяльності підприємства.....	9
1.2 Теорії підприємств.....	10
1.3 Модель підприємства як виробничої системи.....	18
1.4 Місія і цілі діяльності підприємства.....	22
1.5 Напрями діяльності підприємства.....	27
1.6 Сутність підприємництва та принципи підприємницької діяльності.....	31
1.7 Види та форми підприємницької діяльності.....	34
Запитання та завдання для самоконтролю.....	39
2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.....	41
2.1 Класифікація підприємств.....	41
2.2 Організаційно-правові форми підприємств.....	43
2.1 Об'єднання підприємств.....	48
Запитання та завдання для самоконтролю.....	54
3. Зовнішнє середовище господарювання підприємства.....	55
3.1. Характеристика зовнішнього середовища господарювання підприємств.....	55
3.2 Оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства.....	60
Запитання та завдання для самоконтролю.....	66
4. Структура та управління підприємством.....	67
4.1 Загальна характеристика структури підприємства.....	67
4.2 Класифікація виробничих структур.....	70
4.3 Інфраструктура підприємства.....	73
4.4 Сутність та функції управління підприємством.....	76
4.5 Методи управління підприємством.....	82
4.6 Організаційна структура управління підприємством.....	85
4.7 Характеристика типів організаційних структур управління підприємством.....	89
Запитання та завдання для самоконтролю.....	96
5. Ринок і продукція.....	100
5.1 Ринок як сфера товарообміну.....	100
5.2 Загальна характеристика продукції: поняття і класифікація; вимірники та система показників.....	103
5.3 Поняття про товарну політику підприємства.....	108
Практичні завдання для самоконтролю.....	113
Запитання та завдання для самоконтролю.....	116
6. Планування діяльності підприємства.....	117
6.1 Загальна характеристика планування діяльності підприємства.....	117
6.2 Стратегічне планування розвитку підприємства.....	121
6.3 Тактичне планування діяльності підприємства.....	129
6.4 Оперативне планування діяльності підприємства.....	134

6.5 Бізнес-планування.....	135
Запитання та завдання для самоконтролю.....	144
7. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці.....	145
7.1 Загальна характеристика персоналу підприємства.....	145
7.2 Фактори, що визначають чисельність різних категорій працівників підприємства і методика її розрахунку.....	148
7.3 Поняття про кадрову політику підприємства і її змістовна характеристика	152
7.4 Продуктивність праці як економічна категорія	156
7.5 Фактори і резерви росту продуктивності праці в сучасних умовах господарювання.....	160
7.6 Мотивація та стимулювання трудової діяльності працівників підприємства.....	163
7.7 Поняття про оплату праці і її функції. Політика оплати праці.....	168
7.8 Тарифна система як основа організації оплати праці на підприємстві.....	173
7.9 Форми та основні системи оплати праці працівників підприємств виробничої сфери.....	176
7.10 Доплати, надбавки до заробітної плати, премії і умови їх надання.....	182
Практичні завдання для самоконтролю.....	186
Запитання та завдання для самоконтролю.....	194
8. Капітал підприємства.....	196
8.1 Капітал підприємства як фактор виробництва.....	196
8.2 Класифікація і структура основних фондів підприємства.....	198
8.3 Оцінка та амортизація основних фондів підприємства.....	202
8.4 Зношування і відтворення основних виробничих фондів підприємства	208
8.5 Ефективність відтворення та використання основних виробничих фондів підприємства.....	215
8.6 Шляхи поліпшення використання основних виробничих фондів підприємства і напрямки інтенсифікації їх відтворення.....	221
8.7 Загальна характеристика нематеріальних активів підприємства.....	223
8.8 Оцінювання та амортизація вартості нематеріальних активів підприємства	232
8.9 Ліцензії на об'єкти інтелектуальної власності	237
8.10 Загальна характеристика оборотних коштів підприємства.....	241
8.11 Оборотність і ефективність використання оборотних коштів.....	244
8.12 Нормування оборотних коштів.....	248
8.13 Визначення потреби в основному та оборотному капіталі підприємства.....	256
Практичні завдання для самоконтролю.....	260
Запитання та завдання для самоконтролю.....	267
9. Інвестиції.....	270
9.1 Сутнісна характеристика інвестицій і інвестиційної діяльності підприємства.....	270
9.2 Класифікація інвестицій підприємства.....	271
9.3 Джерела інвестиційних ресурсів підприємства.....	276
9.4 Загальна характеристика реальних інвестицій підприємства. Поняття про капітальні вкладення.....	278

9.5	Поняття про інвестиційний цикл і шляхи підвищення ефективності капітальних вкладень.....	281
9.6	Сутнісна характеристика реальних інвестиційних проектів.....	283
9.7	Методичні підходи до оцінювання ефективності реального інвестування і система показників оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів.....	286
9.8	Оцінювання ефективності інвестицій, пов'язаних з технічним переозброєнням виробництва.....	292
	Практичні завдання для самоконтролю.....	296
	Запитання та завдання для самоконтролю.....	298
10.	Інноваційна діяльність.....	300
10.1	Сутнісна характеристика інноваційних процесів і інновацій.....	300
10.2	Класифікація інновацій.....	303
10.3	Зміст інноваційної діяльності підприємства.....	306
10.4	Науково-технічний прогрес як фактор економічного розвитку підприємства.....	307
10.5	Сутність і об'єкти організаційного прогресу.....	310
10.6	Основні напрями і форми організаційного прогресу.....	311
	Запитання та завдання для самоконтролю.....	318
11.	Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства.....	318
11.1	Сутнісна характеристика техніко-технологічної бази і оцінювання технічного рівня підприємства.....	318
11.2	Поняття про виробничу потужність підприємства і чинники, що її визначають.....	321
11.3	Загальні методичні принципи розрахунку виробничої потужності підприємства.....	323
11.4	Ефективність використання виробничої потужності підприємства.....	327
	Практичні завдання для самоконтролю.....	330
	Запитання та завдання для самоконтролю.....	332
12.	Організація виробництва і забезпечення якості продукції.....	334
12.1	Організація виробництва і виробничий процес.....	334
12.2	Принципи раціональної організації виробничого процесу.....	335
12.3	Виробничий цикл і його тривалість.....	338
12.4	Сутнісна характеристика типів виробництва.....	343
12.5	Методи організації виробництва. Класифікація і основні параметри поточкових ліній.....	346
12.6	Загальна характеристика конкурентоспроможності продукції.....	351
12.7	Якість продукції як економічна категорія.....	357
12.8	Методи забезпечення і контролю якості продукції.....	366
12.9	Системи управління якістю продукції.....	376
	Практичні завдання для самоконтролю.....	381
	Запитання та завдання для самоконтролю.....	382
13.	Витрати на виробництво та реалізацію продукції.....	384
13.1	Загальна характеристика і класифікація витрат підприємства.....	384

13.2 Групування витрат по економічних елементах.....	390
13.3 Поняття про калькулювання собівартості і калькуляцію ціни продукції підприємства.....	393
13.4 Методи калькулювання собівартості продукції.....	399
13.5 Графічне моделювання залежності витрат від обсягу виробництва і аналітичні аспекти співвідношення змінних та постійних витрат.....	401
13.6 Техніко-економічні фактори впливу на динаміку собівартості товарної продукції.....	406
Практичні завдання для самоконтролю.....	410
Запитання та завдання для самоконтролю.....	413
14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства.....	415
14.1 Сутнісна характеристика категорії «прибуток підприємства».....	415
14.2 Рентабельність як відносна характеристика прибутковості підприємства ...	422
Практичні завдання для самоконтролю.....	425
Запитання та завдання для самоконтролю.....	427
15. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація.....	427
15.1 Сучасні моделі розвитку підприємств.....	427
15.2 Трансформація та реструктуризація підприємств.....	436
Запитання та завдання для самоконтролю.....	444
16. Економічна безпека та антикризова діяльність.....	445
16.1 Поняття про економічну безпеку підприємства.....	445
16.2 Сутнісна характеристика підприємницького ризику.....	450
16.3 Управління підприємницьким ризиком.....	457
16.4 Антикризова діяльність підприємства.....	469
Запитання та завдання для самоконтролю.....	478
Предметний покажчик.....	481
Список літератури.....	490